

Draagvlak voor duurzame ontwikkeling in het onderwijs

Een verkenning onder schoolleidingen in het po, vo en mbo

**Onderzoeksrapport
21-12-2015**

Woord vooraf.

Groene Generatie NL richt zich op het stimuleren van duurzame ontwikkeling in het onderwijs. Met de vraag van jongeren en werkgevers in de hand moedigen we docenten en de instituten aan om kennis, skills, waarden en houding die bijdragen aan duurzame ontwikkeling te operationaliseren. Leren leren, duurzaam vakmanschap, duurzaamheids-vraagstukken als kennisthema's, denken in systemen, kunnen samenwerken (tussen disciplines, generaties en culturen), reciprociteit, innovatie, keuzes maken, 21st Century Skills, verantwoordelijkheid nemen en kritisch denken zijn competenties die daarbij horen (Unesco). **We noemen dat *duurzaam onderwijs*, onderwijs dat bijdraagt aan duurzame ontwikkeling.**

Groene Generatie NL ontstond in 2011 n.a.v. de campagne "een groene generatie vraagt om duurzame educatie". Met deze campagne werd er actief naar draagvlak gezocht voor duurzame ontwikkeling in het onderwijs. In 2013 volgde een landelijk werkgeversonderzoek, waar ruim driekwart van de werkgevers een belangrijke rol voor het onderwijs voorzag t.a.v. duurzame ontwikkeling. In oktober 2014 sloten we een verdrag tussen jongeren en een meerderheid van de Tweede Kamer met als opdracht voor de regering om duurzaamheid in het onderwijs te gaan stimuleren. Dat verdrag werd ondersteunt door werkgevers en organisaties als Unilever, DSM, Philips, Gasterra, Milieudefensie, Greenpeace en Urgenda.

Een volgende stap om 'duurzaam onderwijs' te stimuleren is de ontwikkeling van de onderwijskeuzegids van de toekomst. De Duurzaam Onderwijs Gids (werktitel) is een online gids voor ouders en studenten om toekomstgerichte onderwijskeuze te kunnen maken. Maar ook een gids voor het onderwijs zelf als podium voor goede voorbeelden en inspiratiebron.

Deze rapportage laat zien hoe het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in het onderwijs eruit ziet en hoe men staat tegenover een waarderingssystematiek voor de rol van duurzaamheid.

Veel leesplezier,
Groene Generatie NL Team

Thomas Martinelli,
Nine de Jonge,
Tessa de Graaf
en Thijs Struijk

1. Inleiding

De aanleiding voor deze verkenning is de ontwikkeling van de Duurzaam Onderwijs Gids (werktitel) en de mogelijke overname van www.duurzameschool.nl. Kennisnet heeft opdracht gegeven om een draagvlakverkenning te doen onder schoolleidingen binnen het po, vo en mbo. Deze verkenning is gericht op de rol die duurzame ontwikkeling binnen onderwijsprogramma's van de school krijgt, vanaf nu noemen we dit '**duurzaam onderwijs**' en in hoeverre een publieke waardering voor de inzet op duurzaamheid als kans of bedreiging wordt gezien.

De respons & resultaten

Het onderzoeksteam heeft ervoor gekozen om via een willekeurige selectie scholen te benaderen voor zowel een enquête als voor een semi-gestructureerde interview. De belangrijkste reden hiervoor is om scholen te spreken waarvan niet op voorhand bekend is dat ze met duurzaamheid bezig zijn. Dat vergroot, naar het inzicht van het onderzoeksteam, de kans om de bezwarenkant van de online gids te kunnen verkennen.

De enquêtes zijn verzameld via telefonische benadering, gebaseerd op het door dit onderzoeksteam bedachte 2-vragen principe. We wisten op voorhand, na benadering van zowel de po-raad als de vo-raad, dat scholen niet op online of telefonische enquêtes zitten te wachten. Het is daarom belangrijk dat men het gevoel kreeg dat het daadwerkelijk om twee korte vragen ging. Eenmaal de vragen gesteld legden we het initiatief bij de schoolleiding om het gesprek voort te zetten. Deze aanpak bleek goed uit te werken.

	Gebeld	Respons	Conversie %
VO	250	40	18%
PO	260	91	35%

	Twee vragen	po	vo
Vraag 1	In hoeverre speelt duurzaamheid een rol in het onderwijs op uw school? (van schaal 1 op 5)*	3,2	3,3
Vraag 2	Hoe staat uw school tegenover het meetbaar en kwalificeer maken van deze rol? (van schaal 1 op 5)**	2,2	3,1

(* 1 = geen rol, 5 = grote rol ** 1 = negatief, 5 = positief)

De reacties zijn overwegend licht positief. De uitzondering vormt het PO t.a.v. vraag 2, waarbij een licht negatieve antwoordtendens is te constateren. Een uitvoerige beschrijving en duiding van de resultaten volgt in de volgende hoofdstukken.

2. PO – Primair onderwijs

In het basisonderwijs zijn enquêtes en semi-gestructureerde interviews afgenomen.

2.1 – Duiding twee enquêtevragen PO

Welke rol speelt duurzaamheid op school volgens de schoolleiding?

Waardering: 3,2

Duurzaamheid krijgt een steeds belangrijker rol binnen het onderwijssysteem. Daarin verschilt de aandacht die het onderwerp krijgt tussen scholen momenteel nog veel. Sommige scholen geven aan dat zij duurzaamheid heel belangrijk vinden, maar dat ze nog niet over voldoende middelen, capaciteit of tijd beschikken om duurzaamheid meer te integreren in het onderwijs.

“Het is in dit geval geen onwil, maar onmacht”

Andere scholen zijn de laatste jaren met het team veel in gesprek over hoe zij duurzaamheid meer kunnen verankeren in het lesmateriaal. Een aantal scholen doet hier al veel mee, zowel in projecten als bij themagericht werken. Dit ligt tevens ook aan de visie en oriëntatie van de school. Zo hebben Montessorischolen, Vrije Scholen en Jenaplan als speerpunt zorg voor de omgeving. Andere scholen hebben dit wellicht minder in hun DNA zitten.

Houding ten aanzien van meetbaar en kwalificeerbaar maken rol duurzaamheid?

Waardering: 2,2

De reacties op een waarderingssysteem zoals voorgesteld in de Duurzaam Onderwijs Gids zijn heel divers. Enerzijds zijn er veel negatieve reacties op een waarderingssysteem, ongeacht de rol die duurzaamheid speelt in het onderwijs van de school. Zo zijn er veel scholen die duurzaamheid ontzettend belangrijk vinden en daar ook veel aandacht aan schenken, maar die tegen een dergelijk waarderingssysteem zijn. Men is huiverig voor lijstjes en het invulwerk, men vindt dat aandacht voor duurzaamheid vanuit een intrinsieke motivatie moet komen. Bovendien:

“Men gelooft niet dat de aandacht voor duurzaamheid van relevante waarde is voor de keuze die ouders maken voor een school”.

Positieve beoordelingen worden ook gezien als handig PR-middel, inspiratiebron en hulpmiddel om ontwikkelingen in kaart te brengen. Tenslotte wijzen neutrale beoordelingen op het feit dat een waarderingssysteem kan werken, mits de juiste nuances zijn aangebracht.

2.2 – Uitwerking interviews PO

Perceptie duurzaamheid in het onderwijs

Over het algemeen denkt men hetzelfde over wat duurzaam onderwijs zou moeten inhouden: leerlingen bewust maken van het milieu en zorgdragen voor de wereld. In dat opzicht gaat het zowel over kennis als over gedrag. Burgerschap en de 21st Century skills worden vaak genoemd.

Aandacht voor duurzaamheid

Bij alle scholen is er wel een bepaald minimum aan aandacht voor duurzaamheid. De belangrijkste reden om met duurzaamheid bezig te zijn, is de intrinsieke motivatie van mensen. Leerkrachten zijn daarbij de belangrijkste spelers. Zij maken leerlingen bewust van duurzaamheid met thema's als afvalscheiding en hergebruik. Daarnaast is duurzaamheid vaak actualiteiten gestuurd. Tevens zijn er scholen die speciale laagdrempelige projecten hebben georganiseerd in het kader van duurzaamheid, zoals een schoolmoestuin, een milieukeek of een Groen Schoolplein. Er zijn ook scholen die zich mengen in ondernemersnetwerken om gezamenlijk maatschappelijke projecten te organiseren. Tenslotte komt duurzaamheid vaak terug in de waarden die men overbrengt als bijvoorbeeld 'vreedzame school'.

Men heeft niet altijd de middelen om duurzaamheid op grotere schaal te implementeren in het onderwijsprogramma. Daarnaast heeft men te maken met de problematiek van achterstandswijken, waardoor andere zaken meer prioriteit krijgen. Ook heeft men de kwaliteit van het onderwijs behoorlijk strak ingekaderd, waardoor leerkrachten de vaste richtlijnen niet durven los te laten.

Houding ten aanzien van een waarderingssysteem

Veel respondenten zijn tegen een beoordelingssysteem. Ook hier benoemen een aantal scholen dat men niet de indruk heeft dat ouders voor een school zouden kiezen vanwege de rol die duurzaamheid speelt in het onderwijs. Ouders kiezen voor de nabije omgeving en voor het gevoel dat ze hebben met de onderwijsinstelling. Bovendien zou dit zorgen voor een extra criterium waar geen tijd en ruimte voor wordt ervaren.

"Als een school nog niet is ontwikkeld op gebied van duurzaam onderwijs, moet je die school omarmen en niet wegzetten in fase 1".

"Met zo'n waardering is er toch een stukje afrekencultuur. Je kan wel zeggen dat het geen oordeel is, maar zo kunnen mensen het wel zien."

"Ik geloof niet in parels. Laten we elkaar helpen om te verbeteren, te vernieuwen. Elke school is in ontwikkeling."

Er zijn echter ook scholen die positief denken over het waarderingssysteem. Dit zijn met name scholen die al heel bewust bezig zijn met duurzaamheid. Zo

benoemen scholen dat het waarderingssysteem een handig PR-middel kan zijn, dat het helpt bij de bewustwording van scholen en kan dienen als inspiratiebron. Men zou hierdoor bewuster naar de eigen school kunnen gaan kijken; wat men momenteel aan duurzaamheid doet en wat men nog kan ontwikkelen. Een waarderingssysteem biedt concrete handvaten voor ontwikkeling.

Behoeftte aan een duurzaam onderwijs gids

De uiteenlopende meningen over het waarderingssysteem zijn terug te zien in het belang wat men hecht aan een duurzame onderwijs gids. De helft van de respondenten ziet het belang van de gids nu nog niet in. Zij hebben andere prioriteiten. De andere helft is wel enthousiast over de gids, ondanks de weerstand voor een waarderingssysteem. De gids kan met name helpen om met elkaar het gesprek aan te gaan over duurzaam onderwijs. Het moet stimuleren om te praten over elkaars positie en situatie, zodat men de verschillen van elkaar weet en dan gericht op zoek kan gaan naar oplossingen.

“Het is een goed initiatief dat alle keurmerken en organisaties op het gebied van duurzaam onderwijs worden gebundeld. Bovendien kan het inspirerend werken als je mooie voorbeelden laat zien. Het is belangrijk om in de keuzegids te relativieren en een realistisch beeld te creëren. Plaats vraagstukken bij mooie voorbeelden, geef scholen de ruimte om de vraagstukken aan elkaar voor te leggen. Welke andere scholen zitten in een gelijke positie en kunnen ons helpen. Schets daarbij dus de positie en met welke wijk en kinderen men te maken heeft. Soms wil een school heel graag, maar is men nog niet in de gelegenheid of heeft nog niet de juiste middelen om dit daadwerkelijk te realiseren.”

Daarnaast benoemen sommige respondenten het belang van een dergelijke gids voor de arbeidsmarkt. Zo zou het bedrijfsleven volgens een respondent kunnen inspelen op het feit dat bepaalde scholen ‘duurzaam’ zijn, om gezamenlijk projecten op te zetten.

Medewerking verlenen

Scholen die geen voorstander lijken te zijn van een duurzaam onderwijs gids, zijn ook niet bereid om mee te werken. Zo zou het team niet over de juiste menskracht, materialen en geld beschikken of liggen de prioriteiten ergens anders. De andere helft van de geïnterviewde respondenten, geeft aan enthousiast te zijn om bij te dragen in de vorm van meedenken of om een bepaald netwerk te creëren. Eén van de geïnterviewde respondenten zou samen met andere scholen graag een realistisch beeld willen scheppen over waar mogelijkheden liggen en hoe die benut kunnen worden. Eén school geeft aan een ‘bezoekschool’ te willen worden. Andere scholen kunnen dan komen kijken naar hoe de zaken op deze school worden aangepakt. Ter inspiratie, maar ook om van elkaar te leren. Tenslotte wordt door een aantal respondenten het gebruikersgemak van de gids voorop gesteld. De gids moet vooral simpel zijn, zowel in de data die men moet invoeren, als de overzichten van scholen en eventueel bedrijven die erin komen te staan.

3. VO – Voortgezet onderwijs

Hier volgt de duiding van de antwoorden op de enquêtevragen en vervolgens de interviews.

3.1 – Duiding twee enquêtevragen PO

Welke rol speelt duurzaamheid op school volgens de schoolleiding?

Waardering: **3,3**

Het belang van duurzaam onderwijs wordt breed onderstreept. Het is veelal een kwestie van prioriteiten. Zo krijgen programma's die zich richten op het sociale gedrag van kinderen voorrang, met name in achterstandswijken. Ook zijn er scholen die juist veel aandacht besteden aan duurzaamheid, zowel in de vakken, methodes of thema's als projecten. Respondenten geven aan dat als we dezelfde vraag aan een docent zouden stellen, er een ander antwoord uit kan komen. Ook hangt het er vanaf waarmee ze zich vergelijken en welke doelen ze hebben. Soms durft men zich geen hoge waardering te geven of hebben ze het gevoel dat andere scholen nóg minder doen. Deze factoren beïnvloeden het antwoord.

Houding ten aanzien van meetbaar en kwalificeerbaar maken duurzaamheid?

Waardering: **3,1**

Men vraagt zich af of het wel haalbaar is om alles evenwichtig in kaart te brengen. Daarnaast verwacht men dat het geld en tijd gaat kosten, wat weerstand oproept. Los van tijd en geld, staan de meeste scholen wel open voor een waarderingssysteem, met name als men al veel met duurzaamheid bezig is. Het kan inzicht geven in wat men momenteel al doet en waar nog ontwikkeld kan worden. Sommigen worden liever gewaardeerd op het moment dat de plannen zijn uitgewerkt in plaats van op basis van de huidige situatie. Door enkele scholen wordt benadrukt dat het belangrijker is dat een school duurzaamheid implementeert dan dat dit wordt uitgedragen naar de buitenwereld.

“Duurzaamheid is belangrijk en prettig als het meetbaar wordt. Met praktische handvatten in lessen, voor afval en de kantine.”

“Wij zijn voor duurzaamheid en rentmeesterschap in het belang van de komende generaties. Daarbij is geen behoefte aan ondersteuning.”

“Duurzaamheid is natuurlijk belangrijk, vooral de bewustwording onder leerlingen. Het belang van meetbaarheid en kwalificeerbaarheid hangt sterk samen met het beoogde doel.”

3.2 – Uitwerking interviews VO

Perceptie duurzaamheid in het onderwijs

Duurzaamheid wordt belangrijk gevonden. Daarbij wordt vooral verwezen naar de facilitaire diensten (energie, afval, co2) en niet naar het onderwijs zelf. Wanneer we doorvragen op het thema, dan blijkt er wel degelijk kennis te zijn over het implementeren van duurzaamheid in het curriculum. Systeemdenken en 21st century skills worden als voorbeelden genoemd. Verder wordt er gesproken over klimaatvraagstukken binnen vakken, en het betrekken van leerlingen bij afvalscheiding en de ingebruikname van zonnepanelen. Sommige scholen benoemen ook projecten (en competities) van externe partijen waaraan ze deelgenomen hebben. Meerdere directies benoemden ook dat naast milieu, duurzaamheid ook gaat over respect voor elkaar, dus over sociale duurzaamheid.

“Duurzaamheid heeft te maken met het feit dat je nadenkt over de wereld om je heen en een bijdrage levert aan hoe dat eruit ziet voor nu en voor straks.”

Aandacht voor duurzaamheid

De aandacht voor duurzaamheid verschilt net als in het primair onderwijs per school. De respondenten benoemen het allemaal als een belangrijk onderwerp. Toch staat bij veel scholen duurzaamheid niet als thema op de agenda. Velen zien het als iets dat geïntegreerd is op diverse plekken (in bepaalde vakken en in faciliteiten).

Docenten spelen daarin een cruciale rol. Zij bepalen of ze duurzaamheid in hun lessen integreren. Het is in deze gevallen dus meer een individuele keuze dan een schoolkeuze. Een respondent benoemde in dat kader dat duurzaamheid eigenlijk al geïntegreerd zou moeten zijn in de lerarenopleiding. De directie zelf kan van duurzaamheid een speerpunt maken. Een directielid benoemde dat ze leerlingen stimuleert om hun profielwerkstuk te schrijven over een duurzaamheidsthema.

“Het gaat er vooral om dat je docenten enthousiast maakt. Docenten hebben te maken met veel vernieuwingen en voelen vaak andere prioriteiten.”

Houding ten aanzien van een waarderingssysteem

Over een waarderingssysteem voor duurzaamheid binnen het onderwijs zijn de meeste scholen vrij sceptisch; een enkeling is heel enthousiast. Men is vooral tegen scorelijstjes. Aandacht voor duurzaamheid zou daarbij sowieso uit een intrinsieke motivatie moet komen. Ook geven scholen aan dat ze al op veel andere zaken beoordeeld worden en duurzaamheid daar niet als extra onderwerp bij willen hebben.

“Ik vind het niet erg dat mijn school een meetlat wordt, want je moet transparant zijn. Maar een school wordt op 10 verschillende manieren beoordeeld en daar worden alle cijfers aan gegeven. Het zijn alle vensters voor verantwoording waarin de ziel van de school blootgelegd wordt, door duistere exoten die een oordeel over de school hebben. Er hangt een marktwerking onder waar ik kriebelig van wordt.”

Één van de respondenten geeft aan dat de media een school kunnen wegzetten als ‘slechte school’, wanneer zij slechts op één punt niet goed scoren. Andere respondenten benoemen juist dat een dergelijke gids goed zou kunnen werken voor de marketing. Twee respondenten geven aan dat een waarderingssysteem een

waardevolle toevoeging kan zijn binnen de onderwijssystemen van Nederland:

“Heel goed, het zou scholen verplichten om er eens naar te kijken. Het is een slimme tactiek, want schoolleidingen zijn gevoelig over hoe een school naar buiten komt. Het kan helpen om de rol van duurzaamheid openbaar te maken, zodat er stappen worden gezet.”

Behoeftte aan een duurzaam onderwijs gids

De meeste scholen zijn met name te spreken over de mogelijkheden die de duurzaam onderwijs gids biedt om in contact te komen met andere partijen die zich bezig houden met duurzaamheid. Ook de mogelijkheid dat docenten bij elkaar inspiratie kunnen opdoen spreekt aan. Anderen vinden het een leuk idee maar twijfelen aan het werkelijke effect:

“De Duurzame Onderwijsgids geeft een statisch moment aan, alsof een school niet in ontwikkeling is. Je wilt iets vernieuwends met traditionele paden (zoals een gids) bewerkstelligen. Ik denk dat het interessanter is om scholen verticaal te verbinden met andere organisaties, dan inzicht geven in andere scholen. Iedere school heeft zijn handen al vol aan zichzelf. We hebben geen andere scholen nodig voor inspirerende ideeën”

Interessant is dat veel scholen niks over duurzaamheid op hun website vermelden, terwijl ze in een gesprek wel benoemen het belangrijk te vinden en er aandacht aan besteden. Een school gaf liever niet alles bloot, vanuit de angst dat andere scholen de ideeën zouden gebruiken. Een dergelijke concurrentiestrijd tussen scholen wordt in sommige delen van het land, met bijvoorbeeld de ‘Sustainable Chain Gang’ al omgebogen tot een samenwerkingsverband. Dit initiatief koppelt scholen met een vraag aan scholen die al ervaring hebben op dat betreffende gebied.

4. MBO

In deze draagvlakverkenning is ook gekeken naar het MBO. Al tijdens de voorbereiding bleek dat het MBO een andere positie inneemt ten aanzien van de ontwikkeling van de gids dan PO en VO.

Duiding positie MBO

De vraag om duurzaamheid in het MBO komt tot stand door overleg met de sector waarin het actief is. De rol van werkgevers is hierin vrij groot. Groene Generatie NL heeft reeds een landelijk en een regionaal werkgeversonderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat de vraag van werkgevers om kennis en skills ten aanzien van duurzaamheid significant is.

Het groene MBO

Als we specifiek naar het groene MBO kijken, dan is duurzaamheid één van de drie kernthema's die vanuit de koepel (de AOC Raad) zijn geformuleerd. De AOC rRaad moedigt de ontwikkeling van de gids aan en heeft zelfs een financiële bijdrage geleverd voor de ontwikkeling ervan. De raad heeft tevens haar leden (13 instellingen) aangemoedigd om hetzelfde te doen. Daarvan hebben zich reeds drie instellingen aangemeld als 'education partner' van de gids.

Het reguliere MBO

Ook binnen het reguliere MBO, de ROC's, is er interesse getoond om partner te worden van de gids. Twee MBO's hebben zich aangemeld als education partner.

Voor de "reguliere" MBO's, oftewel de ROC's is in het kader van de verkenning contact gezocht met de MBO Raad. Zij verwezen door naar het netwerk Duurzaam MBO. Daar werd duidelijk dat voornamelijk de rol van individuele opleidingscoördinatoren en directeuren belangrijk is. De vertegenwoordiger van Duurzaam MBO gaf aan dat hij diverse opleidingscoördinatoren kende die positief zullen staan tegenover de ontwikkeling van de gids.

Breed draagvlak

Wij vinden de rol en houding van werkgevers t.a.v. duurzaam ondernemen, het standpunt van de AOC Raad en de feedback van Duurzaam MBO voldoende houvast bieden om aan te nemen dat er binnen het MBO voldoende draagvlak is voor de ontwikkeling van de gids.

5. Conclusie

Duurzaamheid is een onderwijsthema dat is doorgedrongen tot de directies van de scholen in PO, VO en MBO. Iedere school stelt andere eisen en prioriteert het thema weliswaar anders. Grosso modo kan worden gesteld dat duurzaamheid *an sich* een positieve lading heeft en wordt gezien als belangrijk. De ontwikkeling van een gids en een daarbij aanvullend waarderingssysteem kan op veel ambivalente houdingen rekenen. Waarbij een gids zelf veelal als kans wordt gezien, is met name een waarderingssysteem voor veel scholen bedreigend of onwenselijk. Toenemend draagvlak zal met name afhangen van een goed gepositioneerd genuanceerd waarderingssysteem, dat bijdraagt aan inzicht in plaats van afrekenen op basis van prestatie.

De conclusies puntsgewijs

1. Scholen doen al redelijk veel op gebied van duurzaamheid, bewust of onbewust. Hierover is echter niet tot nauwelijks uitwisseling met andere scholen. De scholen hebben wel contact met andere onderwijsinstellingen, maar net als tijdens vergaderingen, is duurzaamheid meestal geen thema.
2. Duurzaamheid komt vaak in de verdrinking door andere prioriteiten. Scholen in achterstandswijken hebben bijvoorbeeld vaak te maken met sociale problematiek, wat hier prioriteit heeft. Ook benoemen veel scholen dat zij al zoveel 'moeten', dat ze niet alles kunnen doen.
3. Scholen blijken hele wisselende meningen te hebben over het waarderingssysteem in de Duurzaam Onderwijsgids, zowel binnen PO als VO. Enerzijds is men sceptisch over het nut van het waarderingssysteem, omdat men niet weet of duurzaamheid van relevante waarde is voor de keuze van ouders en/of leerlingen voor een bepaalde school. Daarnaast is men huiverig voor een extra criterium waar men op gekeurd gaat worden. Bovendien zou aandacht voor duurzaamheid vanuit een intrinsieke motivatie moeten komen en niet worden opgelegd vanuit een externe gids. Positieve reacties duiden het waarderingssysteem als een handig PR-middel en een hulpmiddel voor concrete ontwikkelingsdoelen.
4. Directies die enthousiast zijn over de duurzaam onderwijs-gids, hebben het gevoel dat deze inzicht zal geven in de huidige situatie. Een manier waarop ze te weten komen wat ze al doen en hoe ze verder kunnen ontwikkelen. Ze zien het tevens als manier om in aanraking te komen met duurzame lespakketten en andere partners. Bij het stellen van vragen, komt de schoolleiding vaak zelf tot nieuwe inzichten. Zo zei een directrice: "Duurzaamheid is geen onderwerp op studiedagen, waarom weet ik niet." Ze vindt het wel belangrijk maar had hier nog niet aan gedacht.

5. Bij PO wordt duurzaamheid op directieniveau geïmplementeerd binnen de school; bij VO is dat vaak meer op docentenniveau. Directies binnen het voortgezet onderwijs zijn slechts in bepaalde mate op de hoogte van hoe duurzaamheid in lessen wordt geïmplementeerd. De verantwoordelijkheid daarvan wordt overgelaten aan de docent. De Duurzaam Onderwijsgids zou dan ook met name vakdocenten van verschillende scholen met elkaar moeten verbinden, zodat zij informatie en ideeën kunnen uitwisselen over relevante toepassingen van duurzaamheid op hun vakgebied. Binnen PO houden directies zich meer bezig met de koers die wordt gevaren op het gebied van duurzaamheid. Het gaat dan met name over projecten die men organiseert binnen de school en waar diverse leergangen aan mee doen.
6. Over het algemeen zijn de meeste scholen bereid om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de Duurzaam Onderwijsgids. Het gaat dan met name over het meedenken over de manier waarop de gids het beste ingericht kan worden voor alle partijen, met de juiste nuances erin om verkeerde interpretaties te voorkomen.